

דורשנות

פרשת חיי שרה, תש"פ, מספר 1344

"ויבא אברהם לספד לשרה..."

דורון איזנטל

ללא היסוס לסכן את חייו עבור לוט, ולהילחם כנגד ארבעת המלכים שניצחו את חמשת המלכים, ואף לנצחם. מדוע אין הוא יוצא באותו אופן למלחמה על כבודה של אשתו? הטיב לנסח את השאלה ר"י אברבנאל:

השאלה ה"ג במאמר אברהם לשרה "וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ. אֲמַרְי נָא אֲחֹתִי אֶתְּ לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבְרָךְ". ומי איש המעלה שיבחר בחיים עם קלון נמרץ כזה ויבקש תועלת והטבה בהיות אשתו מזנה עם אחרים. ויותר ראוי היה שיבחר במות לבלתי עשות נבלה.

לדעת אברבנאל, עדיף היה לו לאברהם למות, מאשר להמשיך לחיות עם הקלון על הפקרת אשתו. לפני שנבחן את דברי חז"ל לעומק, נראה כמה התייחסויות לעניין זה בדברי המפרשים. הרמב"ן (בר' יב:י) רואה כאן חטא בהתנהגות אברהם וטוען, שהמחיר עליו, למרות הצלתה של שרה, היה כבוד:

ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלוקים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלוקים ברעב יפדנו ממות ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים. ביד פרעה במקום המשפט שמה הרשע והחטא. הרד"ק רואה בהתנהגותו של אברהם דווקא התנהגות רצויה:

ומזה פחד אברהם ולא סמך על הבטחת הקל שהבטיחו כי אמר שמא יגרום החטא, וכן פחד יעקב אבינו אחר הבטחת הקל, וכן ראוי לכל צדיק שלא יסמוך במקום סכנה על הנס וישמור עצמו בכל תחבולה אשר יוכל.

אברבנאל מנסה להסביר (בעקבות הר"ן) את התנהגותו של אברהם בכך, שבתור אחיה של שרה ביקש הוא לנהל עליה משא ומתן (כמקובל שהאח הוא המחליט על תנאי הנישואין, כפי שנפגוש אצל לבן ורבקה), מתוך תקווה שבהתארכות המשא ומתן יוכלו לחמוק. אך משהו השתבש:

"לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבְרָךְ" ואין ההטבה שיתנו לי מתנות כמו שכתב רש"י, כי זהו דרך הזונים,

פרשתנו פותחת בתיאור פטירתה של שרה אימנו וקבורתה בקריית ארבע. מעבר להשתדלותו של אברהם אבינו בהבאתה לקבורה ואף נכונותו לשלם על כך ממון רב, התורה מתארת את תגובתו הרגשית על פטירת אשתו: "...וַיָּבֵא אֲבְרָהָם לְסָפֵד לְשָׂרָה וּלְבִפְתָּהּ" (בר' כג:ב). הכתוב אינו מגלה את תוכן ההספד, אבל במדרש (תנחומא חיי שרה) הביאו חז"ל את משלי ל'א כדברי ההספד על שרה, וצירפו פרשנות לדברים:

"אֲשֶׁת חַיִל, עֲטֹרַת בְּעֵלָה" (מש' יב:ד) זה אברהם שהיה מקונן על שרה מה כתיב למעלה מן הענין ותמת שרה וגו' התחיל אברהם לבכות עליה ולומר: "אֲשֶׁת חַיִל מִי יִמְצָא" "בְּטַח בָּהּ לֵב בְּעֵלָה" (שם:לא). אימתי? בשעה שאמר לה אמרי נא אחותי את. "גִּמְלָתָהּ טוֹב וְלֹא רָע פֶּלַי מִי חַיִּיהָ" שנאמר: "וּלְאֲבָרָם הִיטִיב בְּעִבְרָהּ". "דְּרָשָׁה צְמַר וּפְשָׁתִים" בין יצחק לישמעאל, שאמרה: "גֵּרֶשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ". "הִיְתָה כְּאֵנִיּוֹת סוּחַר" "וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה", ועוד "וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ". "וַתִּקַּם בְּעוֹד לַיְלָה" אימתי? "וַיִּשְׁכַּם אֲבְרָהָם בַּבֶּקֶר". "זִמְמָה שָׁדָה וַתִּקְחָהּ" זממה ונטלה שדה המכפלה ושם נקברה, שנאמר "וְאַחֲרָי כֵּן קָבַר אֲבְרָהָם אֶת שָׂרָה".

מה הביא את חז"ל לדרשה זו?

אחד מהסיפורים על קורות אברהם ושרה הטריד מאוד את חז"ל, כפי שהטריד פרשנים רבים. הכוונה למסופר בפרשת "לך-לך" (בר' יב:יכ) – ספור לקיחתה של שרה לבית פרעה. אברהם אומר שם לשרה: "וְהִיָּה כִּי יִרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרִים וְאָמְרוּ אֲשֶׁתוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ. אֲמַרְי נָא אֲחֹתִי אֶתְּ לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבְרָךְ וְחַיְתָּה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךְ" (שם:יב-יג). התנהלות זו מציגה את אברהם כמי שמפקיר (ח"ו) את גורלה של שרה לידיהם של המצרים, וברור שאברהם ידע היטב את משמעות המעשה. ועוד, אברהם ראה בהפקרתה של שרה דרך להתעשר, כפי שמפרש רש"י: "וחיתה נפשי בגללך – יתנו לי מתנות". האם זו הייתה הדרך היחידה שעמדה בפניו? בפרק י"ד אנו שומעים שאברהם יודע להגן על כבוד משפחתו; הוא מוכן

* הרב דורון איזנטל מנהל חטיבת הביניים בישיבת דרכי נועם, פתח תקווה.

והוציאו משם במקנה בכסף ובזהב, וגם צוה עליו פרעה אנשים לשלחם. ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ, והמצרים ירעו להם ויקחו מהם הנשים כאשר אמר (שמ' א:כב) "וְכָל-הַבָּת, תַּחֲיוּן", והקב"ה ינקום נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבד מאד, והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בבנים. והענין הזה פרשוהו בבראשית רבה (ח:ו) רבי פנחס בשם רבי אושעיא אמר, אמר הקב"ה לאברהם צא וכבוש את הדרך לפני בניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו, באברהם כתוב ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב (להלן מה:ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ.

לקיחת שרה לבית פרעה הייתה סימן לבנות ישראל שתילקחנה לבית המשעבדים המצריים, אך לא מצאנו שתוכנית זו יצאה לפועל. ייתכן שכמו בשרה, גם בהן לא הצליחו המצרים לפגוע. בהמשך המדרש אברהם מספיד את שרה ומציין, שכל המאורעות היו בזכותה ומכוחה. זהו ההסבר למדרש נוסף על חלקו הראשון של הפסוק בפרשתנו "וַיָּבֵא, אַבְרָהָם". חז"ל שואלים במדרש קהלת רבה (פרשה ט) מהיכן בא? ועונים: ר' לוי אמר מקבורתו של תרח, ר' יוסי אומר מהר המוריה. את כל עמידותיו בניסיונות שניסהו הקב"ה, מ"לך לך" ועד עקדת יצחק, אברהם מייחס לשרה אשתו. קבורתו של תרח משמעותה נטישת עברו האילי, היכולת שלו לעמוד מול כל העולם ולקרוא בשם ה'; הכול זה מכוחה של שרה. עד "הר המוריה" – החינוך שהעניקה שרה ליצחק, העמידה שלה על הצורך להפריד בינו ובין ישמעאל, גם אם משמעות הדבר היא סילוק הגר – כל אלו נתנו לאברהם את הכוח לעמוד בניסיונות. הספדו של אברהם על שרה אשתו מלמד על פי חז"ל את דרך ראייתו אותה בחייה; עד כמה הייתה נוכחותה משמעותית לו ולדורות.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

[הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)

יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

אבל המאמר השני הזה הוא פירושו של ראשון ר"ל שתחיה נפשי בגללך ולא יהרגוני... והר"ן כתב שאברם חשב בזה סבה נכונה מאד והיא שאם תאמר שרה שהיא אשתו לא יקו שרי הארץ והסגנים שיתנה אברם להם ברצונו גם שירבו לו מוהר ומתן אבל כאשר תאמר שהיא אחותו יקוה כל אחד שיסכים אברם לתתה לו לאשה ע"י מתנות ולא יהרגוהו כי יחשבו שלכך הביאה להשיאה לאחד מנכבדי הארץ. וחשב אברם שלא יקחנה פתאום אבל ישאו ויתנו עמו ימים רבים ואם יוכל להשמט מהם בתחבולות ותואנות ואם לאו ישוב אל ארצו... ולא עלה על לב אברהם שהמלך יקחה לו לאישה.

חז"ל ראו את הדברים אחרת לגמרי. באמצעות ההספד של אברהם העבירו לנו חז"ל את הפרשנות שלהם לסיפור. אברהם ידע היטב את מעמדה הרוחני הגבוה של שרה, והאמין בה' ובטח בו כי ישמור עליה בבית פרעה. נחזור למדרש ולהספד של אברהם: "אשת חיל מי ימצא בטח בה לב בעלה", אימתי בשעה שאמר לה "אמרי נא אחותי את". אברהם אומר שמותה של שרה משאיר את העולם שומם מאשת חיל; אין בנמצא יותר אישה כזו. עוצמתה הייתה כזו, שבשעה שנלקחה לבית פרעה, למרות שניסיתי בתחבולות למנוע זאת, הבנתי שהדבר הוא מאת ה'. והיות וכך בטחתי שלא יאונה לה כל רע.¹

בדיעבד נוכל אולי לומר, שלקיחתה לבית פרעה ויציאתה משם בשלום הייתה בבחינת 'מעשה אימהות סימן לבנות'. הרמב"ן משלים את השלכות הסיפור לעתיד וכך הוא כותב (בר' יב:י):

"וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ", הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם להחיות נפשו בימי הבצורת, והמצרים עשקו אותו חנם לקחת את אשתו, והקב"ה נקם נקמתם בנגעים גדולים,

1 חז"ל, במדרש תנחומא לך לך, ה הרחיבו את השתדלותם המעשית והרוחנית של אברהם ושרה למנוע את לקיחתה: "אמר לה מצרים שטופים בזנות דכתיב 'אֲשֶׁר יִשָּׁדַר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם' (יח' כג:כ), אלא נותן אני אותך בתיבה ונועל בפניך שמתירא אני על עצמי. והיה כי יראו אותך המצרים כיון שעשו כך בא לעבור נתקבצו המוכסין אמרו לו מה אתה טוען בתוך התיבה אמר להן שעורין אמרו לו אינן אלא חטין אמר להם טלו מכס של חטיין. אמרו לו הן פלפלין. אמר להן טלו מכס של פלפלין. אמרו לו אינן אלא זהובים. כיון שדחקו עליו, פתחו את התיבה וראו אותה כחמה זורחת. אמרו לו אין דרך זו להשתמש בה הדיוט, ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה. כיון שראה אברהם כך התחיל בוכה ומתפלל לפני הקב"ה ואומר: רבש"ע זו הוא בטחוני שבטחתי בך, ועכשיו עשה למען רחמיך וחסדיך ואל תביישני מסברי. ואף שרה צווחת ואומרת: רבש"ע אני לא הייתי יודעת כלום, אלא כיון שאמר לי שאמרת לו לך הן האמנתי לדברך, ועכשיו נשארתי יחידה מאבי ומאמי ומבעלי. יבא רשע זה ויתעולל בי, עשה למען שמך הגדול ולמען בטחוני בדברך. א"ל הקב"ה חייך אין דבר רע נוגע בך ובבעליך הה"ד 'לא יִאָהָה לְצַדִּיק כָּל אֵינָן; וְרָשָׁעִים, מְלֹאוּ רָע' (מש' יב:כא).